

Celem projektu jest rekonstrukcja i analiza dyskursu rewolucji naukowo-technicznej (RNT) w Polsce Ludowej w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. Traktuję RNT jako próbę znalezienia nowego języka, legitymizującego reformę socjalizmu, a do pewnego stopnia określającego także jej cele oraz związane z nimi praktyki instytucjonalne. Rewolucja ta interesuje mnie więc jako szczególna, socjalistyczna doktryna rozwojowa krajów peryferyjnych, oparta na ideałach technokratycznych rządów i wizji daleko idących przemian struktury społecznej. Analiza jej funkcjonowania w kontekście ponadnarodowym, pozwoli nie tylko lepiej zrozumieć czym był socjalizm państwowy w swej dojrzałej formie, lecz także zapewni wgląd w struktury zależności w systemie światowym.

Koncepcja rewolucji naukowo-technicznej, wprowadzona przed Johna D. Bernala, irlandzkiego fizyka i historyka nauki, a przy tym działacza komunistycznego, spotkała się pod koniec lat pięćdziesiątych z dużym zainteresowaniem w ZSRR, a w następnej dekadzie upowszechniła się w postępowych kręgach partii komunistycznych w całym bloku radzieckim. Rewolucja naukowo-techniczna w Polsce stanowiła część regionalnej reakcji na diagnozowany w krajach socjalistycznych kryzys gospodarczy, spowodowany wyczerpaniem się dotychczasowej formuły wzrostu.

Odpowiedzią na globalne wyzwania postępu technologicznego miało być zdefiniowanie relacji między władzą i nauką. Istotną rolę, odgrywało w tej zmianie planowanie i koordynacja badań naukowych w ramach dużych projektów badawczych o priorytetowym statusie i zwiększonym finansowaniu. Koncentracja na takich projektach miała służyć wzrostowi naukowej wydajności określanej między innymi na podstawie innowacyjnych wdrożeń do gospodarki. Ważnym uzupełnieniem przekształceń instytucjonalnych był rozwój prognostyki. Prowadzono też intensywne badania nad zachodzącymi przemianami struktury społecznej i stylów życia, w których dostrzegano istotną część procesów unowocześniania Polski.

Celem projektu jest rozstrzygnięcie dwóch zasadniczych kwestii. Po pierwsze, badanie ma wykazać, jakie społeczne wymagania wiążano z efektywnym wejściem w fazę intensywnego rozwoju. Po drugie zaś, ma umiejscowić dyskurs rewolucji naukowo-technicznej w kontekście przemian zachodzących na świecie, w tym transformacji globalnego kapitalizmu.

Badanie polega na analizie czterech rodzajów źródeł: i) dokumentów archiwalnych Wydziału Nauki i Oświaty Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego, i Techniki, ii) miesięcznika teoretyczno-ideologicznego KC PZPR „Nowe Drogi”, iii) tygodnika wydawanego pod auspicjami KC PZPR „Polityka”, oraz iv) artykułów i książek socjologicznych z omawianego okresu.

Projekt pozwoli lepiej zrozumieć ewolucję socjalizmu państwowego w Polsce i Europie Środkowej. Przedstawi najważniejsze cechy myślenia elit PZPR, a także osadzi je w kontekście praktyk instytucjonalnych i procesów politycznych. Umożliwi też odmienne od powszechnie przyjętego spojrzenie na dynamikę kapitalistycznej transformacji w regionie.